

TÍÐARGREIN

Stjórnarskipanin nútímansger føroyska fólkaræðið

Ein nýggj føroysk stjórnarskipan skal bara staðfesta tað, sum vit eru samd um: At Føroya fólk er tjóð, at Føroyar eru land, og føroyska tjóðin sjálv ger av sína egnu lagnu í heimssamfelagnum. Harafturat skal hon áseta tey borgarrættindi, sum hoyra einum nýmótans fólkaræði til. Arbeiðið er komið so væl áleiðis, at væl skuldi ligið fyri at fingið samtykt stjórnarskipanina í 2017

Magni Arge

fólkatingsmaður fyri Tjóðveldi

Á fólkatingi í heyst havi eg tvær ferðir sett donskum ráðharrum spurningar um uttanríkispolitisku heimildarlógina og føroyska sjálvsavgerðarrættin. Fyrru ferð spurdi eg danska uttanríkisráðharran, Kristian Jensen, um hvørji stig stjórnin ætlaði at taka viðvíkjandi uttanríkispolitisku heimildarlógini, sum í verandi líki kann elva til tyngjandi ósemjur millum Føroyar og Grønland og í øðrum málum er ein handilspolitisk spennitroyggja fyri Føroyar.

Kristian Jensen svaraði avgjörður, at í danska kongaríkinum er bara ein tjóð, ein rødd og ein uttanríkispolitikkur. Hetta samsvarar ikki við vanliga fatan í Føroyum, her vit sjálvandi meta okkum sum tjóð við egnari rødd, ið grundleggjandi røkir egin áhugamál best úti í heimi við egnum handilspolitiskum átøkum.

Danski forsætisráðharrin, Lars Løkke Rasmussen, svaraði undan jolum nakað tað sama, tá eg spurdi hann, um danska stjórnin virdi føroyska sjálvsavgerðarrættin, sum føroyingar vilja staðfesta í stjórnarskipanini. Hann svaraði greitt, at stjórnin vildi virða føroyska fólkviljan, um vit ynskta at loysa frá Danmark, men stjórnin vildi ikki taka undir við, at føroyingar staðfesta í stjórnarskipanini sín rætt til sjálvir at taka avgerð um egna lagnu í heimssamfelagnum, tí tað er tað sama sum at taka loysing. Grundgevingin er áhaldandi, at »det ligger udenfor grundlovens rammer«, hóast grundlógin onki sigur um heimastýrið ella sjálvsavgerðarrætt.

Fundamentalistisk støðutakan

Hendan støðan hjá danska forsætisráðharranum er tann sama, sum danska løgmláráðið proklameraði 2. juni í 2010, tá føroyska stjórnarskipanin eisini var á skrá. At føroyingar staðfesta, at teir hava rætt til alt vald í Føroyum og kunnu taka tað, tá teir eru samdir um tað, tulkaði løgmláráðið á rætttiliga dramatiskan hátt sum loysing.

Men løgmláráðið var tá – og er enn – á skeivari leið og leggur við síni stívrundu fatan upp til óneyðugan samanbrest millum



Føroyar og Danmark í stjórnarskipanarmálinum og millum føroyingar innanhýsis. M.a. hetta hava lögfrøðingarnir, Bárður Larsen og Kári á Rógvi, sáli, víst á í drúgvri grein í danska blaðnum Juristen longu í 2010.

Í hesi grein kallaðu teir støðutakanina hjá danska løgmláráðnum antipragmatiska, fundamentalistiska og veruleikafjara. Føroyingar kunnu væl kunngera sín sjálvsavgerðarrætt uttan at taka loysing, tí tað hava so mangar aðrar politiskar eindir í heiminum gjørt undan føroyingum, vístu teir á í Juristen.

Stjórnarskipanir við ongum stati

Teir báðir slóu fast, at stjórnarskipanararbeiðið hevur onki við loysing at gera. Tað snýr seg um at skapa ein nýmótans karm um føroyska fólkaræðið og fáa skapt

eina stjórnarskipanarlaga mentan í Føroyum, ið kann menna landið. Hvussu løgmláráðið hevur fingið hetta at vera tað sama sum loysing, skiltu teir ikki.

Veruleikin er, at tað er snæverskygt at tulka orðið stjórnarskipan ella grundlóg sum nakað, ið einans kann galda í einum sjálvstøðugum stati. At tulka stjórnarskipanir soleiðis samsvarar als ikki við stjórnarskipanarsøgu ella altjóða veruleikan, tí nógvar politiskar eindir, sum ikki eru statir, hava egnar stjórnarskipanir.

Í hollenska kongaríkinum hava Antillurnar og Aruba egnar grundlógir, meðan felags grundlógin er uppiyvir. Frá 1874 til 1918 hevði Ísland sína egna stjórnarskipan við síðuna av donsku grundlógini, og í heiminum í dag finnast lógir í øllum heimspørtum, ið kunnu kallast stjórnarskipanir í hálvstatsligum politiskum eindum.

Talan er um tilsamans 200 tílíkar lógir.

Hava viðurkent sjálvsavgerðarrættin

Eitt annað, sum teir báðir vístu á, var, at tá uttanríkispolitisku heimildarlógirnar vórðu kunngjörðar 7. november í 2005, viðurkendi og staðfesti danska stjórnin í kunngerðini samstundis sjálvsavgerðarrætt føroyinga samsvarandi altjóða rætti. Hvi danir seta seg upp ímóti, at føroyingar sjálvir kunnu staðfesta sama sjálvsavgerðarrætt, er tí óskiljandi.

Í 1989 var ein líknandi støða í Skotlandi. Um hetta mundið høvdu skotar onki tjóðarting. Tað kom ikki fyrr enn 10 ár seinni. Men hetta árið kunngjördu skotar A Claim of Right for Scotland, har teir søgdu, at teir høvdu suveren rætt til at velja sær egið stýri eftir egnum tørvi. Her staðfestu teir

sostatt sjálvsavgerðarrættin. Men teir tóku ikki loysing, og tað hava teir ikki gjørt enn.

Vert er eisini í hesum sambandi at gera mun á felagsskapinum millum Føroyar og Danmark, sum nógvir føroyingar seta høgt, og donsku grundlógina, sum danskir ráðharrar seta høgt. Danska grundlógin er onki grundleggjandi sýmbol upp á føroyskt fólkastýri. Tað er hinvegin føroyska stýrisskipanin, og føroyska stjórnarskipanin fer at nýtímsgera fólkaræðisliga grundarlag okkara.

At enda

Samanumtikið er ein føroysk stjórnarskipan onki at óttast – hvørki hjá donskum ráðharrum ella sambandspolitikarum í Føroyum, sum av og á kalla stjórnarskipanina eitt loysingarskjal. Aksel Johannesen, lögmaður, greiddi væl frá hesum viðurskiftum í tinginum undan jolum, tá hann segði, at stjórnarskipanin er onki loysingarskjal í sjálvum sær.

Vit í Tjóðveldi ynskja okkum, at Føroyar verða sjálvstøðugt land. Tað hevur ongantíð verið nøkur loyna. Men tað verður ikki við stjórnarskipanini. Við henni fáa vit í Føroyum ein søguligan møguleika at semjast um okkara felags grundarlag. Frá fornari tíð bygdu vit landið, og vit gera av okkara framtíð. Illa kann tað forkoma nøkrum samstarvi við Danmark at samtykkja hetta.

Eg skilji væl, at tað fellir summum fyri bróstið, tá spurningar um uttanríkispolitiskar heimildir og sjálvsavgerðarrætt verða settir á fólkatingi. Men eg havi varhugan av, at tað eru ikki spurningarnir, sum órógva, men heldur donsku svarini.

Tað er eitt faktum, at bara vit føroyingar seta áhugamálini hjá Føroyum fremst. Danmark hugsar fyrst um síni egna viðurskifti, áhugamálini hjá ES, og síðan koma Grønland og Føroyar. Tí er tað neyðugt, at vit taka okkum størri uttanríkispolitiskar heimildir at verja okkara áhugamál.

Tað er eisini eitt faktum, at vit eru eitt land og ein tjóð, og tí skal avgerðin um okkara framtíð liggja í okkara hondum. Latið okkum samtykkja hetta saman.